

## Емотивний компонент конотативного значення дієслів

Вінницький національний технічний університет

### *Анотація*

Досліджено емотивність як важливий компонент конотативного значення дієслова. Емотивний компонент конотативного значення емоційно відображає дійсність, містить емоції, викликані певною дією та забезпечує емоційне спілкування між співрозмовниками. Встановлено, що внутрішня емоційність реалізується в емотивних лексичних одиницях, які надають емотивний заряд всьому висловлюванню.

**Ключові слова:** емотивність, емоції, конотативне значення.

### *Abstract*

In this article an emotiveness as an important component of connotative meaning of verb was observed. Emotive component of connotative meaning emotionally expresses the reality, contains emotions which were caused by some action and ensures emotional communication between talkers. It was ascertained that inner emotionality implements in emotive lexical units, which impart emotive tinge to the whole expression.

**Keywords:** emotiveness, emotions, connotative meaning.

Конотація має складну багатокомпонентну структуру. Дослідники виділяють різні компоненти конотації, але спільним твердженням є те, що конотація – неоднорідна і структурована. На нашу думку, до конотативного макрокомпонента належать оцінний, емотивний, експресивний та стилістичний мікрокомпоненти [6]. Конотативні мікрокомпоненти виступають у сукупності і їх важко розмежувати.

Емотивність – невід’ємна складова конотативного компонента, що репрезентує емоційне ставлення носіїв мови до позначуваного. Емотивність тісно пов’язана з експресивністю та оцінкою [5]. Емотивний компонент у семантичній структурі мовних одиниць на різних рівнях мови досліджували С. Б. Берлізон, Л. М. Васильєв, Є. М. Галкіна-Федорук, М. В. Гамзюк, С. В. Мартінек, В. М. Телія. В. І. Шаховський класифікував емотивні одиниці на ті, що називають, виражають та описують емоції і запропонував комунікативний підхід до вивчення проблем емотивності мовних одиниць [9]. М. В. Гамзюк проаналізував емотивність як мовне явище, дослідив її онтологічні і гносеологічні основи, компонентний склад і кількісні характеристики, поставив під сумнів віднесення емотивності до конотації [1].

Емотивність – це мовне вираження емоцій. Емоції – це ставлення людини до певних фактів, явищ, зумовлене потребами людини. Пізнавальна діяльність людини пов’язана з оцінкою, у якій виразником ставлення до навколишньої дійсності є емоції. Увагу людини привертають об’єкти, цікаві для неї, викликають певні емоції і зумовлюють різну оцінку.

Емоції є своєрідним відображенням об’єктивної дійсності в мозку людини [10, с. 24]. Саме тому емоції є суб’єктивним (продукт мозку) і об’єктивним (відображають дійсність) явищем. Крім основних функцій (адаптивна, комунікативна), емоції виконують оцінну та функцію впливу. Учені довели існування емоційної системи, у якій окремі елементи взаємопов’язані динамічними й відносно стабільними відношеннями. Системність емоцій виявляється і в ієрархічній організації: тривога може змінитися переляком і перейти в жах. Розрізняють емоції позитивні – інтерес, радість, щастя, любов, здивування, негативні – страждання, гнів, страх, сором, печаль, ненависть, горе. Людина може одночасно переживати кілька емоцій одночасно: здивування і радість, страх і ненависть.

Емоції містять кількісні показники (інтенсивність і тривалість) та якісні – емоційний тон (сором, зневага, відраза, сум, інтерес) і оцінку. Інтенсивність визначається силою та задіяністю складових частин емоції: збільшенням кількості розрядів нейронів, задіяністю виражального боку емоції: міміки, пантоміміки, словесних реакцій та глибиною переживання [1]. Тривалість емоції – це період між напруженням та розрядкою. Емоції є швидкоплинні або ті, що тривають досить довго [3, с. 209]. У мові відображені, здебільшого, тривалі й ті, які люди переживають частіше.

У мові мас-медіа функціонують дієслова, що: 1) викликають емоції і завдяки асоціативним зв’язкам у контексті впливають на інші слова, надаючи їм емоційного забарвлення: *підставити, звалити, вибити, викачати, розслабитися, вичавити* та інші; 2) позначають емоційну дію: *плакати, радіти, злитися, обурюватися, ненавидіти, казитися, відимагати* та інші, у яких емоції

є денотатом; 3) дієслова, у структурі яких є емотивні семи: *наварити, мочити, залетіти, кинути, косити* тощо. Хоча існує думка, що «не можна вважати емоційно забарвленими ті слова, які не містять у собі інформацію про оцінку мовцем фактів, явищ, не виражають його ставлення до них, а тільки називають ті чи інші почуття або повідомляють про них» [8, с. 77].

Мовне вираження емоцій називають емотивністю [1, с. 37]. Емоція – психологічна категорія, емотивність – лінгвістична, оскільки на мовному рівні емоції трансформуються в емотивність. Мова кодує емоції, «зберігає їх у слові, поживляє їх, вона робить можливою комунікацію на рівні людських емоцій. Таким чином, мовні знаки, які маніфестують, демонструють людські емоції, можна назвати емотивними» [4, с. 253]. В. Л. Іващенко переконана, що емотивність – основний критерій розмежування денотації і конотації – це «органічна єдність власне семантичного компонента (носія інтелектуально-логічної інформації про нову якість предмета), емоційності (момент переживання означуваного) та оцінки (відображення як індивідуально-особистого, так і національно-культурного бачення світу. Як допоміжні фактори можна розглядати експресивність (додаткову виразність) і інтенсивність (міру вияву ознаки)» [2, с. 133].

Емотивність у складі конотації – це антропометричне суб'єктивно-оцінне відношення, яке ґрунтується на емоційному усвідомленні певних квазістереотипів [7, с. 128]. Емотивність пов'язана з пошуком мовних засобів, що відповідають емоційному стану адресанта для впливу на адресата. Емотивом може бути афікс: *За будь-якої влади завжди знаходилися найхитріші, які „нашивали” собі гроші з державного бюджету...* (УМ, 25–26.09.2015, 3); *... і Корбан мав кращі шанси „віджисмати” активи Лазаренка в Україні* (УМ, 30.12.2015, 4); *Уряд Яценюка „підсадив” Україну на кредити МВФ* (УМ, 29.12.2015, 6); слово: *відриватися, відтягнутися, влетіти, доклягати, завалити, закосити, залетіти, зливати*; речення: *Сьогодні нас лише „процупують”, дивляться, як ми відреагуємо* (СВ, 23.01.2018, 2); *Аби кір припинив „гуляти” Україною...* (СВ, 23.01.2018, 1); *До проекту закону надійшло понад сім сотень поправок, більшість із яких, щоправда, комітет урахував, тож за кілька годин дискусій документ благословився як закон* (СВ, 23.01.2018, 1); *Порти відпливають* (СВ, 23.01.2018, 1); фразеологізм: *Поки весь чесний люд збирався купатись у цілющих хрещенських водах з думкою оздоровитись і змити з себе всю скверну, у Приазовському районі на Запоріжжі заварювалася каша* (СВ, 23.01.2018, 1); *Директор ТОВ „Агрофірма „Ольвія” Анатолій Тиховод, він же голова „Аграрного союзу України” в Запорізькій області, „вдарив телеграму”, щоб уся Україна прочитала* (СВ, 23.01.2018, 1). Дієслівні емотиви відображають емоції та ставлення мовців до позначуваного.

Отже, емотивність – це невід'ємна складова конотації. Емотивність – це мовне вираження емоцій. Емоції – це ті переживання, які відображені в мовленні людини. Емотивний компонент взаємопов'язаний з оцінним та експресивним компонентом.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць : (на матеріалі німецької мови) : монографія. К. : Вид. центр Київ. держ. лінгвістич. ун-ту, 2000. 255 с.
2. Іващенко В. Л. До питання уніфікації поняття «емотивність» у лексичній семантиці : (конотатив.-оцінний аспект, лінгвіст. дискусія) // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т укр. мови, Комітет наук. термінології. К., 1998. С. 132–134.
3. Кузин В. С. Психологія. М. : Высш. шк., 1974. 280 с.
4. Меншикова Н. В. Емотивний аспект юридичної лексики сучасної німецької мови // Вісн. Київ. держ. лінгвістич. ун-ту. К., 1997. Вип. 3 : Взаємодія одиниць різних рівнів германських та романських мов. С. 252 – 254.
5. Стадній А. С. Оцінка як компонент семантичної структури конотативного дієслова // Наук. зап. Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць. Вінниця : ВДПУ, 2011. Вип. 13. С. 119–123.
6. Стадній А. С. Структура конотативного макрокомпонента в семантиці дієслів // Вісник Донецького національного університету. Серія Б: Гуманітарні науки. Вінниця : ДонНУ, 2015. №1-2. С. 266 – 272.
7. Телия В. Н. Конотативний аспект семантики номінативних одиниць: отв. ред А. А. Уфимцева. М. : Наука, 1986. 139 с.
8. Українське усне літературне мовлення / АН УРСР ; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред. кол. : І. К. Білодід (відп. ред.) та ін. К. : Наук. думка, 1967. 308 с.
9. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1987. 192 с.
10. Якобсон П. М. Психология чувств : учеб. пособие. М. : Изд-во АПН, 1956. 238 с.

**Стадній Алла Сергіївна** — кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, stadniy.alla@ukr.net.

**Stadniy Alla Serhiivna** – candidate of philological sciences, senior lecturer of the department of linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, stadniy.alla@ukr.net.